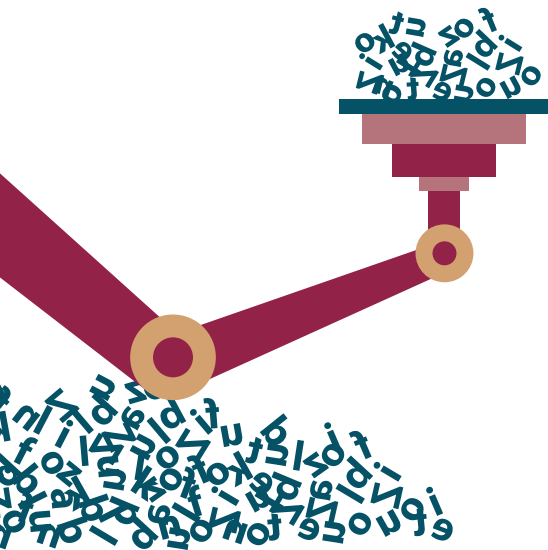

EUSKARA-GAZTELANIA ITZULTZAILE NEURONALA

EUSKARAZ GEHIAGO SORTZEKO BALIATUKO AL DUGU?

Atzo goizean barrez ari ginen, itzultzaile automatikoak euskarara ekarritako testu tamalgarriak interneten irakurrita. Euskaraz jakin ez eta makinak gaztelanitik euskarara ondo itzuliko zuelakoan zebiltzan bateren batzuk. Barrez eta haserre, euskararekiko begirune gutxi sumatzen zelako. Gaur seko harrituta gaude tramankuluak asko ikasi duelako eta euskara-gaztelania hizkuntza bikoteko itzulpenak oso balekoak direlako. Hain dira onak, itzultzaile profesionalak ere kezkatuta baitaude.

 ONINTZA IRURETA AZKUNE

Orotariko Euskal Hiztegiaren hamasei ale, bata bestearen segidan etxeko apalean. Bego Montorio itzultzaileak gogoan du Euskaltzaindiaren ale haiek denak apaletik kendu eta garajera eraman zituen eguna. Jarlekutik altxako zen eta aleetako bati helduko zion begiratu nahi zuen hitzaren lehen letraren arabera. Apala gertu zeukan, erreferentziak bilatzeko liburutegia, berri, urrunago. Durangon bizita, deitu izan zion Donostiako lagunari Koldo Mitxelena liburutegian halako erreferentzia begiratu zion galdezka.

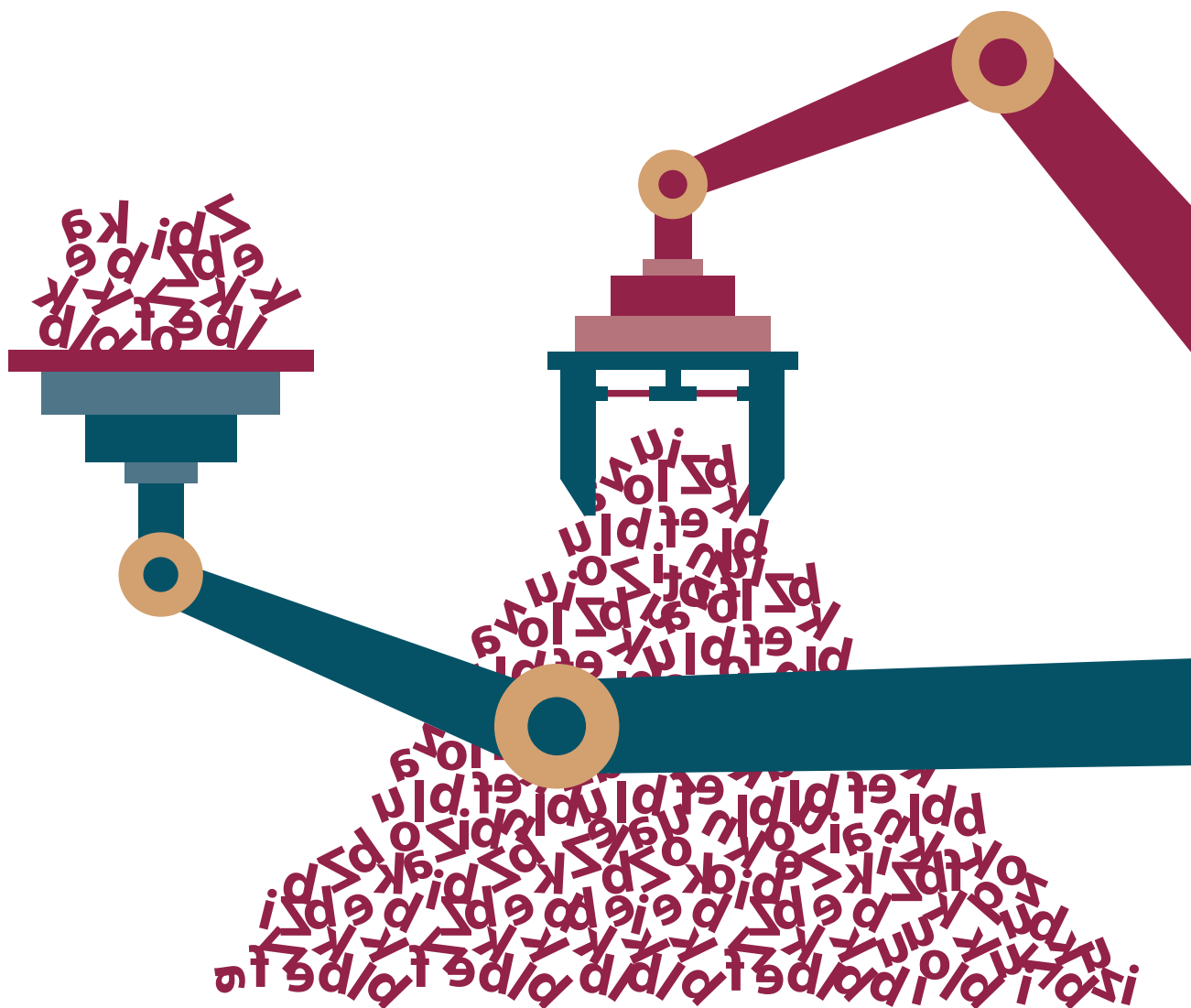
Itzultzaile neuronalak itzulpenak idazmakinez egiten zituenarentzat ez da itzulpengintzan eman den jauririk handiena, are gutxiago iraultza, oraingoz, bederen. “Internet izan zen niretzat benetako iraultza”, esango digu

Montoriok. Begirada altxatu eta Uxo Iñurrietari so egin dio, bestelako bizi-penak izango dituelakoan, Montoriok 60 urte baititu eta Iñurrietak 30. Bai, Iñurrietarentzat bere lanbide bizitzako jauririk handiena izan da. Ez du bestelako aldaketa esanguratsurik ezagutu itzulpengintzan. Iñurrietak itzultzaile jarduna ikerketarekin uztartzen du, eta doktoretza-tesia itzulpen automatikoaren inguruan egin du.

Montorio eta Iñurrieta EIZIE Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpretuen elkarteko kideak dira. Lehena itzultzaile beteteranoa eta bigarrena hasiberria. Elkartean dagoeneko jardunaldiak egin dituzte itzultzaile neuronalak euskara-gaztelania bikote hizkuntzan lortu duen mailaz hitz egiteko. Aitortu dute sektorean kezkatuta daudela, baina ez beldurtuta.

MERKEAGO LAN EGITEKO ESKATZEKO ARRISKUA

Iñurrietak eta Montoriok ikusten dute tresna berriak buru-nekea gutxitzeko balio duela lan askotan, baina uste dute lan-baldintzek okerrera egiteko aukerak ere badaudela. Bezeroek arinago eta merkeago aritzeko presioa egin dezakete: makinak lana aurreratuko dizu, beraz, ordu gutxiagoan eta ahalegin gutxiagorekin egingo duzu lan. Montorioren iritziz, oso lan espezializatua da: “Lana hobeto egin dezakegu, eremu batzuetan arinago ere bai, baina lana oso espezializatua da. Nahiz eta itzulpen neuronalaren laguntza izan, prozesu bukaeran pertsona egotea ezinbestekoa da. Profesionalak, testuaren arabera, orain arte eskura izan dituen baliabideak –corpusak, itzulpen-memoriak, bere ezagutza...– eta itzultzaile neuronalak uztartuko

ditu". Lan-baldintzez ari garela, Iñurrieta valentziar itzultzaileek kontatutakoarekin gogoratu da. Katalana-gaztelania hizkuntza parearekin lan egiten duten itzultzaileen kobraketa tarifa ez da aldatzen, berdin dio jatorrizkoa hartu eta itzuli duen ala dagoeneko makinak itzulitako testuaren gainean zuzenketak egin dituen. Hizkuntza pare horretan gainera, bien arteko distantzia linguistikoa oso txikia da eta itzultzaile neuronalak oso emaitza onak ematen ditu, euskara-gaztelania bikotean baino hobek.

KALITATEA GORDETZEA HELBURU

Lan-baldintzez gain, mehatxurik garrantzitsuena testuak kalitatea galtzea da. Jendaurrean erakusteko edo beste norbaitek erabiltzeko testuak baldin badira, derrigor profesional batek zuzendu edo moldatu behar ditu. Montoriok eta Iñu-

rrietak hala beharko lukeela diote, baina ez daude batere ziur hala gertatuko den euskara-gaztelania parearekin. Gaztelania-ingelesak eta gaztelania-katalanak, esate baterako, itzultzaile neuronalak elikatzeko testu masa handiak dituzte, eta bigarren hizkuntza parean gainera, oso gertuko hizkuntzak dira. Emaitza hobek lortzeko berme handiagoa dute. Hala ere, makinek lana egin eta gero pertsonak zuzentzen dituzte testuak.

Bi itzultzaileek esan digute etorkizunean lanaren parte handi bat postedizioa izango dela. Euskara-gaztelania parean oraindik oso gutxi, baina bestelako hizkuntza pareetan aspalditxotik ari dira itzultzaileak postedizio lanak egiten. Zer da postedizioa? Eman dezagun informatika enpresa handi batek ingelesetik alemanera itzuli nahi dituela hainbat agiri. Bada, lehenbizi etxe barruan, beretzat

prestatutako itzulpen neuronalean pasako du testua, eta ondoren itzultzaile profesionalari emango dio testua txukundu dezan. Alegia, profesionalak ez du testua itzuliko, baizik eta makinak itzulitakoa zuzenduko du.

Montorioren eta Iñurrietaren ustez, hizkuntza lautzeko, gure kasuan euskara homogeneizatzeko, arriskua dago. Itzulpen neuronalak bere logikaren arabera itzulpenak egiten ditu eta perfektua ez denez bere erarako akatsak egiten ditu. Itzultzaile profesionalak logika hori ulertzera moldatu beharko du. Bestalde, makinak aurrez eman zaizkion testuak baino ez ditu erabiltzen itzulpenarako eta beretzat aukera onena eta bakarra erakutsiko du. Euskara lautzearen arriskua azaltzeko Montoriok adibide bat eman du: "Proba egin dut. Gaztelaniaz idazten baduzu 'Uxoa es mi amiga',

euskaraz 'Uxoa nire laguna da' itzuliko dizu. Elhuyarren, Vicomtechen eta Eusko Jaurlaritzaren itzultzaile automatikoetan egin dut ariketa eta hiruretan emaitza bera da. Esaldi zuzena da, baina hori bezain zuzena da 'Uxoa laguna dut', are egokiagoago kasu batzuetan, eta hori ez dute inoiz proposatu itzultzaile automatikoez".

Bada kontuan hartzeko beste gauza bat. Gehiena gaztelaniatik euskarara itzultzen da, eta beraz, makinari elikatzeko ematen zaion testu kopuru handiena gaztelaniaz sortua da. Horregatik, gaztelaniaren ordaina eskatu eta euskaraz jaso dugun testu zati hori oso litekeena da euskaraz sortua ez izana. Ez dago bi hizkuntzen arteko orekarik, eta adibidea gogora ekarrita, makinak erdarazko egiturari eutsiko dio.

Bi itzultzaileek zaindu beharreko alorrek aipatu dizkigute, erne ibili beha-

rrekoak, teknologia berriek eskaintzen dituzten abantailak kalterako izan ez daitezten.

EUSKARAZ GEHIAGO SORTUKO DA?

Itzultzaile automatikoak oso egokiak dira administrazioetako testuak itzultzeko. Gaur egun jakina da eduki horien gehiengoa gaztelaniaz sortzen dela, eta gero euskaratu. Makinak itzulpen lanak erraztuko ditu, beste kontu bat da norabidea aldatu eta euskaraz gehiago sortzeko baliatuko den aukera. Adibide baten berri eman digu Iñurrietak. Orioko Udalak bere webgunean agenda eta albisteak euskaraz baino ez ditu eskaintzen eta irakurlea itzulpen automatikora bideratzen du,

gaztelaniaz irakurri nahi badu. Bileretako aktekin beste hainbeste egin daiteke. Euskaraz jaso eta ulertzen ez duen langileak itzulpen automatikoan pasa dezake. Kontrakoa ere gerta daiteke. Administrazioetako testuak euskaraz idazten trebatzen ari diren langileek amore eman dezakete eta di-da batean jasoko dute makinak egindako euskarazko itzulpena.

Teknologia jauzi handia. Baliabide esanguratsua itzultzaileentzat. Euskaraz sortutako testu kopuruak gora egiteko aukera aparta. Beste kontu bat da menpekoea den hizkuntzaren alde erabiliko den tramankulua. Goiz da aurreikuspenak egiteko. ●

ZER DA ITZULTZAILE NEURONALA?

Bi adar nagusi ditu. Batetik, sarea, alegia, prozesu matematikoa, eta bestetik, corpusa. Makina gaztelaniazko eta euskarazko testuz elikatuko dute. Sistemak zenbat eta gehiago ikusten duen -testuak, alegia- are gehiago ikasten du. Beraz, testu masa handia edukitzea emaitza onak izateko ezinbesteko elementua da. Jakina, eman zaion testua kaskarra bada sistemak erakutsiko duen emaitza ere kaskarra izango da. Jaten duena botatzen du.

AURREKARIAK

Eusko Jaurlaritzako Industria Sailak diruz lagunduta, 2016 eta 2017 urteetan Modela ikerketa proiektua egin zuten Ametzagaiña, Elhuyar, ISEA eta Vicomtech enpresek eta IXA EHUKo ikerketa taldeak. Euskaraz-gaztelania hizkuntza bikoterako itzulpen automatikoan zeuden teknika aurreratuetan ikertzea zen helburu nagusia. Esperimentuetan argi ikusi zuten ordura arte erabilitako sistemetan baino, sare neuronaletan oinarritutako sistemen kalitatea nabarmen hobea zela.

Bide itxaropentsua aurreikusitako zuten enpresek eta halaxe izan da. Duela hilabete batzuetatik interneten daude testu zatiak euskaratik eta euskarara oso txukun itzultzen dituzten hiru itzultzaile neuronal.

HIRU ITZULTZAILE DENON ESKURA

Elhuyar Fundazioak *itzultzailea.eus* sistema dauka eta aldiro 100 hitz itzul daitezke. Vicomtech enpresak *batua.eus* tramankulua jarri du interneten eta kolpe batean 1.000 hitz itzultzeko aukera dago. Hirugarrena Eusko Jaurlaritzarena da, Vicomtech enpresak garatutakoa: *euskadi.eus/itzultzailea*. 4.000 hitzeko itzulpena egin daiteke. Itzultzaileok orokorrak dira eta herritar ororen eskura daude. Bai Elhuyar eta bai Vicomtech bezeroentzako sistema berezituak egiten ari dira. Adibidez, Eusko Jaurlaritzak administrazioan erabiltzeko sistema propioa du, Vicomtechek garatua.

